

OCHRANNÁ PÁSMA VODÁRENSKÝCH NÁDRŽÍ SPRAVOVANÝCH s.p. POVODÍM MORAVY

RNDr. Blanka Staňková

Povodí Moravy, s.p., Dřevařská 11, 601 75 Brno, stankova@povodi.cz

Úvod

Státní podnik Povodí Moravy spravuje 14 vodárenských nádrží, které slouží jako zdroj povrchové vody pro úpravu na vodu pitnou. Všechny vodní zdroje, které slouží pro hromadné zásobování obyvatelstva vodou, musí být ze zákona chráněny. Od konce devadesátých let minulého století začalo Povodí Moravy, s.p. zpracovávat návrhy pro vyhlášení nových ochranných pásem vodárenských nádrží v souladu s novými majetkoprávními vztahy a novou legislativou.

Historie a současnost ochrany vodních zdrojů

Historie ochrany vodních zdrojů, tedy i povrchových vod určených pro odběr surové vody, se datuje od roku 1955 – Zákon o vodním hospodářství č. 11/1955 Sb. v § 14 uvádí, že k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti vodních zdrojů vodohospodářský orgán stanoví podle potřeby po provedení řízení ochranné území. Vodohospodářský orgán také určil jakým způsobem se tato ochrana v ochranném území provádí. Mohl omezit užívání nemovitostí na tomto území, popřípadě nařídil provedení potřebných úprav. Toto ochranné území bylo zřizováno po dohodě s orgány hygienické a protiepidemické služby. V této souvislosti je nutné uvést Směrnici pro stanovení pásem hygienické ochrany kolem zdrojů určených k hromadnému zásobování pitnou a užitkovou vodou, vybrané výnosem ministerstva zdravotnictví č.j. He/2-120/109.252/54 ze dne 26.10.1954 a Ústřední správy vodního hospodářství č.j. 712/186-práv.2-1954 ze dne 9,11,1954 zákon o vodním hospodářství vytvořil základy pro plánovitě vodní hospodářství a umožnil v dané etapě uskutečňovat koncepční vodohospodářskou politiku. Postupně tato právní úprava zákona nevyhovovala a proto byl Federálním shromážděním Československé socialistické republiky 31.10.1973 schválen Zákon o vodách č. 138/1973 Sb.

Tento nový zákon o vodách razí místo dosavadního výrazu „ochranné území“ nový pojem „ochranná pásma“ a pojednává o nich v § 19. Následně v roce 1979 vydalo Ministerstvo zdravotnictví Směrnici č. 51/1979 o základních hygienických zásadách pro stanovení, vymezení a využívání ochranných pásem vodních zdrojů určených k hromadnému zásobování pitnou a užitkovou vodou a pro zřizování vodárenských nádrží, která se prakticky stala prováděcí vyhláškou pro stanovení těchto ochranných pásem. Tato směrnice obsahovala rozsáhlé paušální zákazy a omezení činností a užívání nemovitostí v ochranných pásmech vodních zdrojů bez ohledu na individuální potřeby ochrany jednotlivých zdrojů.

Ochranná pásma stanovená podle §19 zák. č. 138/1973 Sb zahrnují celé povodí nádrže. Pásma se nazývají pásma hygienické ochrany (PHO) a jsou tvořena souvislými na sebe navazujícími územími a jsou většinou rozdělena do čtyř kategorií (1.,2 vnitřní, 2. vnější a 3.)

V roce 1998 byla schválena tzv. „malá novela“ vodního zákona. Byl to zákon č. 14/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 138/1973 Sb., o vodách (vodní zákon) ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon založil samostatnou právní úpravu ochranných pásem vodních zdrojů, která nahradila shora uvedenou směrnici Ministerstva zdravotnictví č. 51/1978.

Podle právní úpravy založené zákonem č. 14/1998 Sb. stanoví vodohospodářský orgán ochranná pásma na základě projektu ochranných pásem, respektující individuální potřeby ochrany konkrétního vodního zdroje.

V roce 1999 vyšla prováděcí vyhláška MŽP č. 137/1999 Sb., kterou byl stanoven seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení změny ochranných pásem vodních zdrojů. Tato právní úprava zůstala ve své podstatě zachována i v současně platném vodním zákoně č. 254/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů - § 30.

Ochrana vodního zdroje, zabezpečována formou ochranných pásem, je **speciální ochranou vodního zdroje**.

Dalším typem ochrany vod je **obecná ochrana vod**, je to soubor zákazů, omezení a nařízení, které jsou zakotveny v platných právních předpisech na úseku vodního hospodářství, životního prostředí, zemědělského a lesního hospodářství atd. Tato tzv. „obecná ochrana vod“ byla po roce 1989 značně posílena a při vytváření nové ochrany vodárenských nádrží je s ní počítáno. Určité problémy v povodí vodárenských nádrží jsou ponechány právě na dodržování platných právních předpisů. Jedná se především o nezávadnou likvidaci odpadních vod a odpadů vůbec, dále dodržování určitých pravidel při zemědělském a lesním hospodaření apod.

Současný stav ochrany vodárenských nádrží Povodí Moravy, s.p.

U všech vodárenských nádrží, spravovaných našim státním podnikem, byla v polovině 80. let, dle Směrnice č. 51/1979 vyhlášena pásma hygienické ochrany (PHO).

S platností nové Vyhlášky č.137/1999 Sb. začaly na povodí Moravy práce na nových návrzích OP pro změnu PHO.

Pro návrh nové ochrany vodního zdroje musí být popsán vodní zdroj, zpracována charakteristika povodí nádrže a analýza rizik ohrožení vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti vodního zdroje.

Na základě takto individuálně posouzených podmínek vodního zdroje je zpracovávána návrhová část, která musí obsahovat návrh OP, jejich zdůvodnění a návrh ověřování účinnosti nové ochrany.

Nová ochranná pásma se skládají z ochranného pásma prvního stupně (OP I) a ochranného pásma druhého stupně (OP II).

OP I je tvořeno souvislým územím, OP II může být tvořeno souvislým územím nebo více od sebe oddělenými územími, tzv. zónami.

Omezující režimy pro jednotlivá ochranná pásma jsou navrhovány individuálně, na základě posouzení podmínek jednotlivých vodních zdrojů.

Součástí předkládaného návrhu musí být zakres a popis ochranných pásem na kopii katastrální mapy, uvedeny parcelní čísla a druhy pozemků včetně uvedení identifikace jejich vlastníků.

Po vodoprávním řízení s následným vyhlášením OP vodohospodářským rozhodnutím jsou ochranná pásma zanesena do katastru nemovitosti jako věcné břemeno.

V současné době máme z celkového počtu čtrnácti námi spravovaných vodárenských nádrží následující stav:

- u osmi vodárenských nádrží je již v platnosti nová ochrana pomocí OP
- u šesti vodárenských nádrží platí ochrana z 80. let minulého století, tzn. pomocí pásem hygienické ochrany (PHO)
 - z těchto šesti nádrží byl u čtyř již podán návrh na změnu na nová ochranná pásma
 - dva návrhy jsou ve vodoprávním řízení, jeden návrh je v odvolacím řízení a jedno vodoprávní řízení je přerušeno.

První vodárenskou nádrží, u které byla vyhlášena nová ochranná pásma v roce 2001, byla vodárenská nádrž Nová Říše. U této nádrže proběhlo po pěti letech platnosti její nové ochrany první vyhodnocení její účinnosti.

Ochranná pásma vodárenské nádrže Nová Říše a hodnocení jejích účinnosti a dostatečnosti

Vodárenská nádrž Nová Říše je menší vodárenskou nádrží, která leží na toku Řečice a slouží jako zdroj vody pro zásobování skupinového vodovodu Telč, Třešť, Nová Říše a masného průmyslu v Kostelci a Hodicích.

Povodí nádrže má plochu 21,3 km². Přírodní podmínky, osídlení a činnosti v povodí, kvalita vody i technologie její úpravy umožnily snížit speciální ochranu nádrže na minimum.

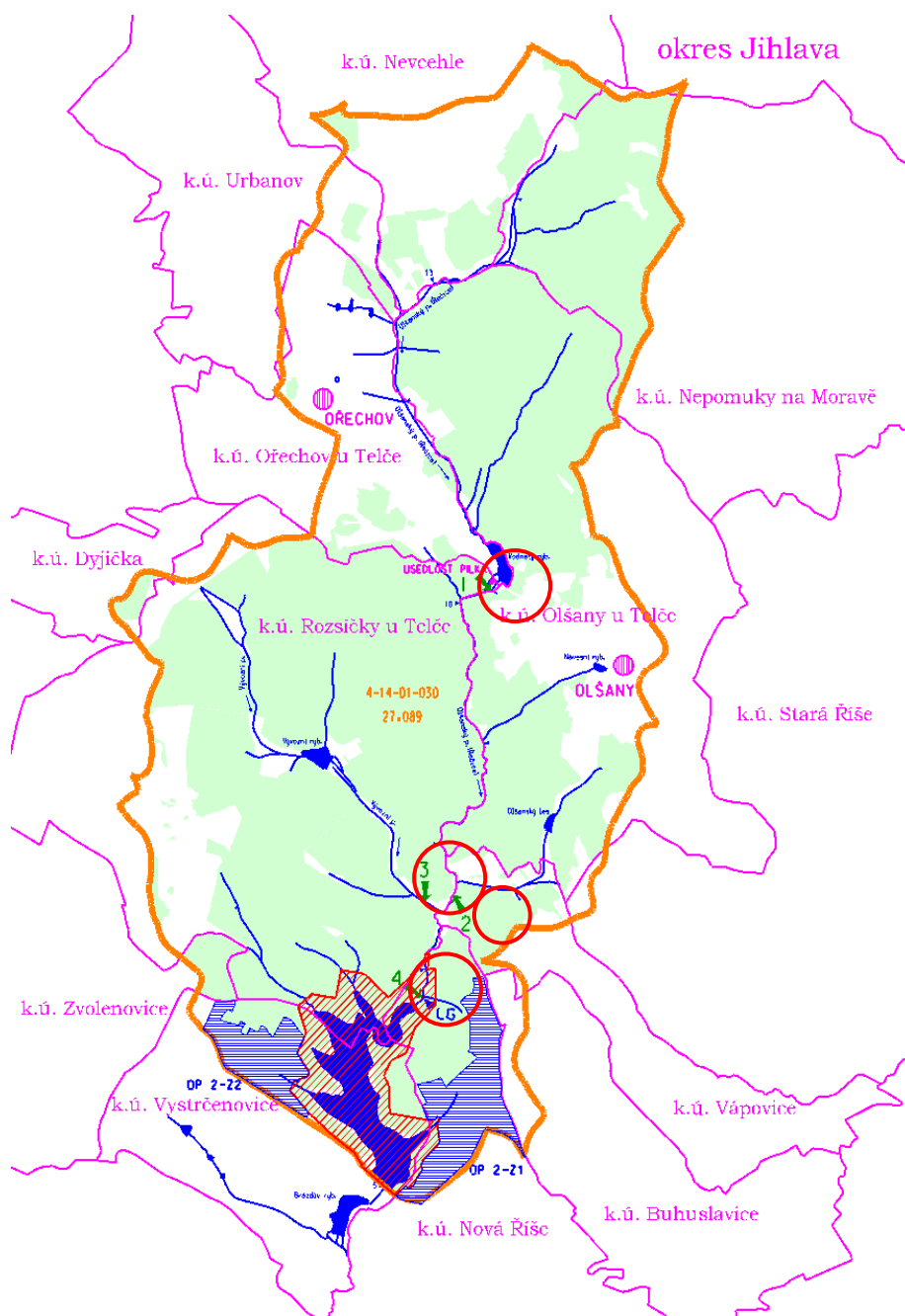
Nová ochranná pásma se skládají z ochranného pásma I. stupně – OP I, kterým je chráněno bezprostřední okolí nádrže a dvou zón ochranného pásma II. stupně - OP II, kterými je speciálním režimem zajištěna zvýšená ochrana zemědělského půdního fondu. Nová ochranná pásma vodárenské nádrže zaujímají celkem 8,6 % z celého povodí nádrže. Nová ochranná pásma vodárenské nádrže Nová Říše nabyly právní moci 20. 12. 2001.

V rámci sledování účinnosti ochrany nádrže je prováděn pravidelný monitoring kvality povrchové vody v povodí nádrže, na přítoku do nádrže a v nádrži a jsou prováděny kontroly zaměřené na dodržování speciální i obecné ochrany vod v povodí nádrže.

Monitoring v povodí vodárenské nádrže Nová Říše

V současné době je v povodí vodárenské nádrže Nová Říše prováděn monitoring jakosti povrchových vod v následujících profilech:

- (1) Řečice (Olšanský potok) pod usedlostí Pilka,
- (2) Řečice (Olšanský potok) nad soutokem přítoku od Vývozního rybníka,
- (3) Přítok od Vývozního rybníka před soutokem do Řečice (Olšanského potoka),
- (4) Řečice (Olšanský potok) – před zaústěním do nádrže v profilu u limnigrafu.

Mapa povodí nádrže s vyznačenými novými OP a profily monitoringu jakosti povrchových vod

Hodnocení účinnosti a dostatečnosti ochranných pásem VN Nová Říše

V roce 2007 bylo provedeno posouzení účinnosti OP VN Nová Říše. V rámci tohoto posouzení bylo provedeno podrobné vyhodnocení monitoringu jakosti vody v povodí nádrže a surové vody v nádrži za období let 2002 až 2006. Pro hodnocení jakosti byly použity tyto předpisy: NV 61/2003 Sb. příloha č. 3 - imisní standardy přípustného znečištění povrchových vod a vyhláška č. 428/01 Sb. příloha. č. 13 – požadavky na jakost surové vody.

Hodnocení monitoringu jakosti vod

Povodí nádrže

Kvalita vody v povodí nádrže byla v hodnoceném období ovlivněna mírně zvýšenými přísunými organických látek v ukazateli $CHSK_{Cr}$. Zdrojem zvýšených hodnot tohoto ukazatele může být antropogenní znečištění plynoucí ze splaškových vod, zemědělských odpadních vod, potravinářské průmyslové provozy, případně i plošné splachy z polí. Hodnotu tohoto ukazatele zvyšuje také přirozený obsah organických látek ve vodách z humusu a huminových látek i organických látek produkovaných rostlinami a živočichy. Vzhledem k charakteru povodí nádrže se lze přiklonit spíše k této alternativě. Nejvíce zvýšených hodnot tohoto ukazatele bylo dosahováno v profilech pod rybníky, tj. pod Vývozním a Vodňatým rybníkem (pod usedlostí Pilka), ve kterých dochází ve vegetační sezóně k produkci biomasy.

Závěrečný profil - Řečice (limnigraf) před vtokem do nádrže měl hodnoty v ukazateli $CHSK_{Cr}$, dle nařízení vlády č.61/2003 Sb., v postačující kvalitě.

Z hlediska trendů sledovaných ukazatelů, byly zaznamenány poklesy u většiny hodnocených ukazatelů. U výskytu organických látek je zaznamenána stagnace stávajícího stavu.

Surová voda

Kvalita surové vody byla vyhodnocena a posouzena dle vyhlášky č. 428/2001 Sb. příloha. č. 13. Dle mezních hodnot vyhlášky č. 428/2001 Sb. příl. č. 13 – požadavky na jakost surové vody, spadá do nevyhovující kategorie A3 v ukazateli AOX, který jen těsně přesahuje kat. A2. V ostatních ukazatelích vyhovuje kategorii A1 a A2.

Zvýšený výskyt absorbovatelných, organicky vázaných halogenů (AOX) je pozorován v povodích většiny vodárenských nádrží a souvisí s antropogenními zdroji znečištění. Vzhledem k tomu, že limitní hodnoty ukazatele AOX byly zákonem 515/2006 sb. zvýšeny, ukazatel již nepřesahuje kat. A3.

Kvalita surové vody je, stejně jako u ostatních povrchových zdrojů surové vody, v průběhu letního a podzimního období negativně ovlivňována eutrofizačními ději. Na nádrži Nová Říše je tento vliv částečně eliminován zařízením pro provzdušňování spodních vrstev hypolimnia nádrže tzv. Aerátorem hypolimnia. Provozování tohoto zařízení snižuje koncentrace Fe, Mn, amoniaku v surové vodě, a pomáhá udržet nižší stupeň trofie na nádrži.

Kvalita surové vody z vodárenské nádrže Nová Říše je v současné době velmi dobrá a je upravitelná stávajícími technologiemi úpravy vody na vodu pitnou.

Závěr hodnocení účinnosti a dostatečnosti ochranných pásem VN Nová Říše

Současně s vyhodnocením monitoringu povrchových vod v povodí nádrže a v nádrži, bylo provedeno posouzení stavu povodí nádrže, a to jak vzhledem k dodržování speciální ochrany nádrže, tak i dodržování obecné ochrany vod. Na základě výše

uvedeného hodnocení bylo konstatováno, že nová ochrana vodárenské nádrže Nová Říše ochrannými pásmy OP I a OP II je vyhovující. Ochranu vodárenské nádrže Nová Říše, která se z hlediska plochy povodí jeví jako minimální, umožnil jednak dobrý stav povodí nádrže (řídce osídlení a značné zalesnění a zatravnění) a dále i technické opatření přímo v nádrži – Aerátor hypolimnia.

Vodárenská nádrž Nová Říše

Literatura

- Staňková, Beníček: Vyhodnocení monitoringu povrchových vod v povodí VN Nová Říše 2002-2006– interní materiál Povodí Moravy, s.p. útvar 208 (2007).
Staňková a kol.: Vodárenská nádrž Nová Říše – technická dokumentace k návrhu změny ochranných pásem vodního zdroje. Povodí Moravy, s.p. útvar 202 (2000).